

RECENZJE

Jerzy Fla g a: [Recenzja] *Zakony franciszkańskie w Polsce*. Red. Jerzy Kłoczowski. T. II. *Franciszkanie w Polsce XVI-XVIII wieku. Cz. 1*. Zespół redakcyjny tomu II: Henryk Gapski, Celestyn Stanisław Napiórkowski OFMConv, Niepokalanów 1998, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, In-8, ss. 392 + résumé.

Podobnie jak wydany przed dwoma laty tom 3 tej serii (zob. „Revue d’Histoire Ecclésiastique”, 92 (1997) nr 3-4, s. 1114-1116), również obecny tom 2 zawiera prace i studia kilku autorów. Podobnie też do poprzedniego jest tomem dwuczęściowym. Wprawdzie w tej chwili ukazała się tylko część pierwsza, ale wiadomo, że będzie też część druga. Jak było już zaznaczone przy poprzednim tomie, całość wydawnictwa stanowi rezultat sesji naukowych organizowanych wcześniej przez przełożonych polskich zakonów franciszkańskich pod patronatem Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL.

Tom obecny jest interesujący z dwóch powodów. Po pierwsze dlatego, że w badanej epoce na obszarze Rzeczypospolitej zachodziły bardzo ważne przemiany kulturalne i społeczno-religijne i po drugie, że w tych przemianach zajmowały bardzo poczesne miejsce zakony franciszkańskie, które od schyłku XVI w. rozwijały się bardzo intensywnie i dynamicznie. Dlatego prezentowane artykuły i studia mają duży walor poznawczy i znacząco wzbogacają, nie tylko dorobek historiografii polskiej, ale także naszą wiedzę historyczną na temat udziału i roli ruchu franciszkańskiego w tych wszystkich przemianach.

Całość zamieszczonych rozpraw można ze względu na autorów podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią studia historyków franciszkańskich przybyłych na sesję z Rzymu, drugą zaś rozprawy historyków i przedstawicieli innych dyscyplin naukowych (filozofia, teologia) związanych z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim i jego środowiskiem naukowo-dydaktycznym. Pierwszych reprezentowali: o. Bazilio Pandić OFM i o. Raimondo Sbardella OFM, którzy swoimi artykułami (*Zakony św. Franciszka w Europie w XVI-XVIII wieku*, s. 47-57) i (*Bracia Mniejsi Reformaci w XVI-XVIII wieku*, s. 58-79) dali próbę encyklopedycznego spojrzenia, opartego o najnowsze ustalenia, na całość ruchu franciszkańskiego i jego gałąź reformacką w Europie w XVI-XVIII w. oraz o. Isidoro de Villapadierna OFMConv, który swoim studium (*Reformy franciszkańskie w Hiszpanii w XVI-XVIII wieku*, s. 80-96) przybliżył ważne zagadnie-

nie reform franciszkańskich w Hiszpanii. Kolejny autor z grupy badaczy zagranicznych o. Optatus van Asseldonk OFM^{Cap} skupił się na problemie życia duchowego franciszkanów w XVI-XVIII w. (*Życie duchowe franciszkanów w XVI-XVIII wieku*, s. 272-286).

Licząc siedmiu autorów grupę polską otwierają H. Gapski i M. Sobieraj, z których pierwszy daje krótki zarys franciszkanizmu polskiego w ujęciu chronologiczno-przestrzennym i w kontekście społecznym (*Zakony franciszkańskie w Polsce nowożytnej. Krótki zarys porównawczy*, s. 11-46), drugi natomiast przybliży dosyć obszernie, niezmiernie ważne zagadnienie fundatorów klasztorów franciszkańskich w Rzeczypospolitej w XVII-XVIII w. (*Fundatorzy klasztorów franciszkańskich w Rzeczypospolitej XVII-XVIII wieku*, s. 97-243). Pozostałych pięciu autorów omawia następujące zagadnienia: J. Czerkawski – rolę szkotyizmu w kulturze filozoficznej czasów nowożytnych (*Rola szkotyizmu w kulturze filozoficznej czasów nowożytnych*, s. 244-271), S. C. Napiórkowski OFM^{Conv} – model duchowości franciszkańskiej na wybranym przykładzie (*Model duchowości franciszkańskiej w świetle Exercitia spiritualia Jakuba Montanariego*, s. 287-305), W. Wydra – piśmiennictwo bernardyńskie do połowy XVI w. (*Piśmiennictwo bernardyńskie do roku 1555. Próba charakterystyki*, s. 306-319), J. Drob – problemy wynikające z drukowanych kazań franciszkańskich XVI-XVIII w. (*Drukowane kazania franciszkańskie XVI-XVIII wieku. Próba postawienia problemu*, s. 320-338) i J. Flaga – kwestię zaangażowania zakonów w działalność duszpasterską w 2. poł. XVIII w. (*Działalność duszpasterska zakonów franciszkańskich na ziemiach Rzeczypospolitej w trzeciej ćwierci XVIII wieku (w świetle ankiety zakonnej nuncjusza Giuseppe Garampiego z lat 1773-1774*, s. 339-384).

Ponadto w tomie są zamieszczone: krótka przedmowa autorstwa J. Kłoczowskiego (s. 9-10) i przygotowane przez H. Gapskiego streszczenie w języku francuskim (résumé): *Ordres franciscains en Pologne moderne: XVIe-XVIIIe siècles*, s. 385-391).

Myślę, że dobrze się stało, iż ukazał się obecny tom studiów franciszkańskich. Należy jedynie żałować, że dokonało się to z tak dużym opóźnieniem w stosunku do odbytych sesji. Będzie on na pewno stanowił nie tylko drogowskaz ukazujący kierunek i drogę dalszych badań, ale także przykład dobrego warsztatu historycznego oraz bogate źródło informacji dla przyszłych badaczy i historyków, zwłaszcza zajmujących się problematyką zakonną.

Jerzy Flaga

Jerzy Flaga: [Recenzja] Paweł Kras, *Husyci w piętnastowiecznej Polsce*, Lublin 1998, Towarzystwo Naukowe KUL, ss. 361 + summary.

Wśród wielu bolesnych wydarzeń, jakie mocno dotknęły piętnastowieczną *christianitas*, szczególnie miejsce zajmował ruch społeczno-religijny zwany hu-